הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

תוכן עניינים

א. החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעליו ... כשעמד בדין...2

ב. היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו חטא באותה שעה אין נזקקין לו ... מפני שאין מענין את דינו ... בד"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקין לו.....2

ג. האשה שיצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד 3

ד. האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה.....3

ה. שימות הוולד תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול.....6

ו. תינוק בן יומו נוחל ומנחיל ... נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ... אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב 7

ז. מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת 9

ח. האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד ... להביא סכין דרך רשות הרבים 9

ט. מאי עביד מחתך בבשר הוא.....10

י. מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כנעני ספק ישראל מפקחין עליו את הגל 10

יא. באומרת תנו שערי לבתי ... בפאה נכרית טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה הוא ומיתסר ... שנויי המת אסור בהנאה 13

הדרן עלך הכל מעריכין 14

פרק שני 14

א. אין נערכין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע 14

ב. כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע15

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ג. היו בידיו חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה יצא ידי שתיהן..... 15

ד. ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה..... 16

דף ז.

א. החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעליו ... כשעמד בדין

החופר בור ברה"ר[1] ונפל עליו שור והרגו, או שהוזק על ידי השור, בעל השור פטור[2], שבעל הבור גרם נזק לעצמו[3], ואם הוזק השור, גובה בעל השור מיורשי בעל הבור[4].

ב. היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו חטא באותה שעה אין נזקקין לו ... מפני שאין מענין את דינו

---

[1] שו"ע ונו"כ תי לח

[2] האוקימתו' שנא' עליה (שם דף קעה ע"ב) הם אליבא דמ"ד מלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין ואין הלכה כן ב"י שם ובאה"ג ז

[3] מדלא חילקו הפוסקים נראה דאפילו בשור פקח הדין כן, שלא אמרו בשור פקח ששומר עצמו אלא שלא יוזק אבל לא שלא יזיק.

[4] , כמו בשאר חיוב נזיקין, וכדין מלוה ע"פ שגובה מיורשיו, וכאן אין חוששין שמא כבר שילם האב, ונראה דה"ה כשלא נפל מקול הכריה. ומשמע מכאן שהחיוב הוא על בעל הבור, אלא שהיורשים חייבים מכח חיוב אביהם, ואיירי שמיד כשנפל השור נהרג, ונמצא חיובו בא כשהיה עדיין בחיים.
ובשו"ת מהרי"ל דיסקין פסקים מסתפק כשחפר בור ומת ואח"כ נפל לתוכו שור, אם היורשים חייבים, וכתב עוד שעכ"פ נותנים להם זמן לאחר שידעו כדי לשכור פועלים ולכסותו. וכ"כ בשו"ת בית יצחק חו"מ סימן יד סק"ו ועי' גידולי שמואל ריש ב"ק. ועיין פתחי חושן חלק ו פרק ז הערה קא שמעתי להסתפק בקטן שחפר בור ולאחר שהגדיל נפל לתוכו שור, ולכאורה יש לומר שמשהגדיל חל עליו חיוב לכסותו מדין בעל הבור, ואם לא כיסהו חייב, וכ"ש כשחפר ברשותו, דלא עדיף מנברה מאליו, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

... בר"א שהיה זבח זבוח באותה שעה אבל אין זבח זבוח נעשה כמי שחטא באותה שעה ואין נזקקין לו

מי שיצא ליהרג[5] והיה זבחו זבוח כגון שהוא מחוייב חטאת או אשם[6], אין הורגין אותו עד שמזין עליו מדם חטאתו ואשמו.

ואם נגמר דינו ועדיין לא נשחט הזבח, אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו קרבנו, שאין מענין את דינו.

ג. האשה שיצאה ליהרג אין ממתינין לה עד שתלד האשה שישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד

חייב מיתת בית דין משנגמר דינו[7] אין משהין אותו אלא יהרג ביומו.

אפילו היתה עוברה אין ממתינין לה עד שתלד שהעובר גוף אחד עמה הוא, ומכין אותה כנגד בית ההריון עד שימות הולד תחלה כדי שלא תבא לידי ניוול.

אבל אם ישבה על המשבר ממתינין לה עד שתלד, שכיון שעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא, י"א[8] שדין זה דוקא בשתשב על המשבר קודם גמר דין וי"א[9] אף אחר גמר דין.

ד. האשה שנהרגה נהנין בשערה בהמה שנהרגה אסורה בהנאה

---

[5] רמב"ם הלכות שגגות פרק ג הלכה יב, הלכות סנהדרין פרק יב הלכה ה

[6] ואף דהוא מומר מ"מ מיירי דעבר פ"א במזיד ולא נעשה מומר עיין במל"מ לעיל הלכה ז' א"נ דהוא מומר לדבר אחד ואין נעשה מומר לכל התורה כולה וכמבואר שם ולא דמי למאי דאיתא בסנהדרין מ"ז א' קי"ב ב' דאנשי עיר הנדחת אין קרבנן קרב יעו"ש ה"ט משום דהוי מומר לע"ז והוי מומר לכל התורה כולה משא"כ הכא ופשוט. ועיין במל"מ שם בד"ה ודע דהא וכו' יעו"ש היטב. הר המוריה שגגות שם

[7] רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יב הלכה ד

[8] רש"י

[9] תוס' ורבינו לא ביאר דעתו בזה:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

כל אשה שתהרג י״א[10] שמותר ליהנות בשערה. וכן המת[11] י״א שאסור בהנאה כולו, חוץ משערו שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו, וי״א[12] ששערו ממש אפילו אם צוה עליו שיתנו לבנו או לבתו או לצורך דבר אחר אסור בהנאה דגופו הוא. וכל שכן אשה שנהרגה במיתת בי״ד. וכן הלכה

אולם לכו״ע אשה שיוצאת ליהרג אף על פי שנגמר דינה להריגה אין שערותיה נאסרין בהנאה עד שתיקטל, שאין גמר דינה אוסרתה אלא מיתה אוסרתה[13].

אף על גב דבהמה שנגמר דינה ליסקל נאסרה מיד ואסור ליהנות ממנה אפילו מחיים, אדם שאני, דהתם אבעל השור קפיד רחמנא שיצא נקי מנכסיו בלא שום הנאה מיד שנתחייב בבי״ד.

כמו שהתבאר במסכת קידושין דף נו: ששור בין תם ובין[14] מועד שהמית אדם בין איש או אשה או קטן או עבד ונגמר דינו לסקילה בבית דין של עשרים ושלשה[15], אם נסקל השור, אסור לאכלו, ועובר בלאו שנאמר (שמות כא פסוק כח) סָקוֹל יִסָּקֵל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ דאסרו הכתוב באכילה. ולוקה שתים[16] משום לא יאכל את בשרו ומשום נבילה, ונוסף לאיסור אכילה

---

[10] רמב״ם שם וסמ״ג [הלכות אבלות רמח, ג]. ואף על פי שבב״י [עמוד רכח דבור ראשון] וכסף משנה [שם] הקשה עליהם, וגם בתשובת הרשב״א [ח״א] סימן ש״ל האריך לדחות דברי הרמב״ם, מכל מקום המדקדק היטב בסוגיא סוף פרק קמא דערכין [ז, ב] יראה דהדין עם הרמב״ם. ומה שכתוב בפירוש רש״י שם [סוף ד״ה אלא א״ר נחמן] והלכתא כל דמחובר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדא כו׳, טעות סופר הוא וצ״ל והלכך כל דמחובר בהדה כו׳, וקאי דוקא אבהמה, ע״ש ודוק. נקה״כ יו״ד שמט ב

[11] רמב״ם הלכות אבל פרק יד הלכה כא

[12] שו״ע ונו״כ שמט ב

[13] דין זה כתב הטור [עמוד רכח]. אבל צ״ע למה כתבו, לדידן דליכא דיני נפשות, ובעל כרחך מה שכתוב אשה יוצאת ליהרג היינו בדיני עכו״ם, ובזה פשיטא דלא נאסרה מחיים כלל. וגם בשור אם נגמר דינו בבית דין עכו״ם פשיטא דמותר בהנאה מחיים ואף אחר מיתה, ואיך כתב הטור דבשור אסור. ובעל כרחך בבית דין ישראל מיירי, והרי זה ליכא בינינו ולא שייך לדידן ולמה כתבו הטור, וצ״ע בזה. מלאכת שלמה שם.

[14] רמב״ם מאכלות אסורות פ״ד הכ״ב

[15] וכיון דצריך עשרים ושלשה א״כ לא הוי גמר דין בפחות. ופשוט דשורו של כהן גדול (עיין מנחת חינוך מצוה נא אות יט) דצריך שבעים ואחד, אינו נאסר עד שנגמר דינו בשבעים ואחד. (מנחת חינוך מצוה נב אות ז)

[16] והיאך חל איסור שור הנסקל על לאו דנבלה, או משום איסור בבת אחת אם נאמר כשיטת רוב הפוסקים לקמן דשור הנסקל אינו נאסר אלא לאחר מיתה וגם מחמת איסור הנאה הוי ליה איסור חמור, או איסור מוסיף לקצת שיטות, וגם להפוסקים דנאסר מחיים, חל האיסור מחיים, וזה תלוי אם בחייה לאברים עומדת, (עיין חולין ק״ב ע״ב), ואכמ״ל בדין איסור חל על איסור והחלב ג״כ אסור בהנאה, עיין פסחים כד ע״ב וכז ע״ב, ועיין צל״ח שם פלפל איך חל על החלב, ואין כאן מקומו בענינים אלו (מנחת חינוך מצוה נב אות א)

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

אסור גם בהנאה ולכך נאמר וְלֹא יֹאכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ שלא יתננו לנכרי ולא יתננו לכלבים או איזו הנאה, ואפילו העור ושאר דברים כגון גידים ועצמות הכל אסור בהנאה.

ולאו זה[17] הוא אף בבהמה שנגמר דינה לסקילה[18], מחמת שרבעה או שנרבעה לאדם.

נאמר בשור הנסקל וְלֹא יֹאכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, והיאך[19] היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה, אלא לא בא הכתוב אלא להודיעך שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר, ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושחטו שחיטה כשירה, הרי זה אסור בהנייה, ואם אכל מבשרו כזית לוקה[20].

פרש של[21] שור הנסקל מותר בהנאה.

נודע שהוא פטור מסקילה[22] אחר שנגמר דינו, כגון שהוזמו העדים יצא וירעה בעדר, ואם נודע אחר שנסקל, הרי זה מותר בהנייה.

י"א[23] ששור הנסקל נאסר בהנאה משנגמר דינו, ואסור בגיזה ובעבודה. וי"א[24] שאינו נאסר מחיים, אלא רק לאחר מיתה.

---

[17] תוס' כריתות דף כד ע"א ד"ה דאמרו לו

[18] ודלא כרבנו אפרים בתוס' שם וכבר דחו שם התוס' דבריו מקידושין פרק האיש מקדש נ"ז ע"ב, דמבואר בהדיא דברובע ונרבע ג"כ נוהג זה, ומתוספתא מפורשת בבבא קמא פ"ד ה"ח, עי"ש

[19] רמב"ם שם

[20] ועל הנאה, דעת הרמב"ם פ"ח ממאכלות אסורות הט"ז דאין לוקין, ועיין מגיד משנה הטעם

[21] רמב"ם שם

[22] רמב"ם שם

[23] דעת הרמב"ם, שפסק בפי"א מנזקי ממון ה"י, דשור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים אפילו באלף, כולם נסקלין ואסורין בהנאה וכו'. ואם מחיים מותר בהנאה אין נסקלין, כי מותרין בגיזה ועבודה, ואפילו הרבה שוורים שנגמר דינם ואחד שלא נגמר דינו נתערב עמהם כולם פטורין, ומכל שכן באחד שנגמר דינו שנתערב בשוורים מעליא דאינם נסקלין, על כרחך מבואר להדיא דשור הנסקל נאסר מחיים, א"כ כיון דשור הנסקל לא בטל וכולם אסורין בהנאה ואין הפסד בסקילתן, על כן כולם נסקלין, עי"ש בסוגיא סנהדרין ע"ט ע"ב (ספר מנחת חינוך – מצוה נב – אות ג)

[24] דעת ר"ת, מובא בתוס' סנהדרין ע"ט ע"ב ד"ה בשור, ובזבחים פרק התערובות ע' ע"ב בתוס' ד"ה אפילו באריכות, דשור הנסקל אינו נאסר מחיים כלל רק לאחר מיתה, ומחיים מותר בגיזה ועבודה,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ולאו דוקא שור[25], אלא אף כל המזיקין, בין בהמה בין חיה ובין עוף[26], אלא שדיבר הכתוב בדבר הרגיל.

בזמן הזה שאין לנו בעוונותינו בית דין של עשרים ושלושה, ואי אפשר לגמור דינו של שור הנסקל. שור שהמית אדם, או שנעברה בו עבירה, אין איסור באכילתו אם נשחט. וי"א[27] שלכתחילה לא ישחטו על מנת לאוכלו,, אלא ימכרנו לעכו"ם. ובדיעבד אם שחטן מותר לאוכלו. וי"א[28] שמצוה לשוחטו ולאכלו מיד, ולא ישהנו למוכרו או להניחו בחיים כלל. ומ"מ אין לכתוב על עורו ספרי תורה, תפילין, ומזוזות.

ואפילו ארי ודוב וברדלס שהן בני תרבות, ויש להן בעלים, שהמיתו, כיון שמיתתן בעשרים ושלושה, אין בהם דין שור הנסקל, ומותרים בהנאה, אבל נחש שהמית[29], שאפילו אחד הורג אותו[30]. אף בזמן הזה, אסור בהנאה מחמת לאו זה דשור הנסקל.

ה. שימות הוולד תחילה כדי שלא תבא לידי ניוול

אשה מעוברת שמתה ומת גם עוברה עמה, אין לחתוך[31] להוציא העיבור מרחם אמו שנוול הוא לה להוציאו, להוציא מלב החושבים שניוול המת הוא

---

[25] ספר החינוך מצוה נב

[26] ובעוף אם המית לענין הביצים, עיין בבא קמא פרק שור שנגח מ"ז ע"א לענין היזק, החילוק בין הולד שהוא כאמו ובין הביצה דהיא כפירשא בעלמא, עי"ש ובתוס' ד"ה מאי טעמא פירשא, ורמב"ם פ"ט מנזקי ממון ה"א, הכי נמי כאן. והחלב של שור הנסקל ודאי אסור כמו כל יוצא מטמא, וכן הביצים ודאי אסורים, אף אם נתעברה וילדה אחר כך, דהולד מותר מטעם זה וזה גורם, מ"מ הביצה אסורה כדין ביצת טרפה ואין לוקים על אכילתה ולא על אכילת החלב, עיין חולין פרק אלו טריפות נ"ח ע"א ובשו"ע יו"ד סי' פ"ו ס"ג, ועי"ש ט"ז סי' כ"ד סק"י וברמב"ם פ"ג ממאכלות אסורות ה"ו לענין איסורים. ולר"ת דאינו נאסר מחיים ודאי החלב והביצים מותרים, ולא אמרינן (דאסירי) כיון דלית להו תקנתא בשחיטה, זה אינו, דלענין אבר מן החי יש לו תקנה בכל הבהמות, רק מטעם שור הנסקל (אין לו תקנה) דהוי כטרפה, ולר"ת מחיים אינה טרפה כלל, א"כ מותר (מנחת חינוך שם אות יד)

[27] ועיין בשו"ת חכם צבי סי' פ"ד שהאריך בזה וכתב "משום ובערת הרע מצוה לשוחטו ולהעבירו מן העולם כיון שאין לנו בית דין בזה"ז שנוכל לבערו ע"פ בית דין כעיקר מצוותו וכן כתב בספר חסידים להיתר וכבר נודע גדולות מחברו זצל"ה וכ"כ הט"ז ז"ל סי' קנ"ג בי"ד ואין להחמיר כלל וכלל"

[28] ט"ז יו"ד סי' קנג ס"ק א ופתחי תשובה שם ס"ק א

[29] מנחת חינוך שם אות ז

[30] כמבואר ברמב"ם סנהדרין פ"ה ה"ב

[31] והוא מנהג שאין לו עיקר אלא הוא הגון לקוברה והולד בתוכה. וכששמעו זה אנשי החברה קדישא חיברו עלי כתרנגולים והעידו שהוא מנהג קדמונים. וכשבאתי לביתי עיינתי קצת ורואה אני שלדעתי ראוי לבטל מנהג זה והוא מנהג בטעות הנובע ממה שאפשר אירע פעם אשה כורעת לילד וכבר יושבת על המשבר ומתה שבזה אפשר כיון שהולד נעקר שיחי' אחריה כדאיתא בש"ס דשבת מביאין סכין וקורעין שמא ימצא הולד חי ואנן לא נהיגין הכי כדאיתא בש"ע או"ח סי' ש"ל שבאופן זה הורה גאון שאל יקברוה מהר כי פן ואולי יצא הולד חי אחרי מותה והנשים סברו הקפידות הגאון הוא שלא תקבר והולד תוכה. ומזה יצא להם המנהג בטעות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

לקבור האם עם העובר, אדרבא הנוול הוא להוציאו, ומה שעושין כן בכמה קהילות להוציא העובר מנהג טעות הוא אולם במקומות שנהגו יעשו פעולות שאין בהם ניוול וימתינו לראות אם יצא מעצמו[32].

ו. תינוק בן יומו נוחל ומנחיל ... נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ... אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב

כבר התבאר במסכת ב"ב דף קמב. שהבן יורש[33] את אמו בנכסים שיש לה, לפי סדר הירושה בנכסי האב[34], ואם אין לה בנים או בנות חוזרת הירושה לאביה ולאחיה כפי הסדר בירושת איש.

הבן שירש[35] את אמו כשהניח בנים בניו יורשים אותו, מת בלי בנים, אביו ואחיו מן האב יורשים אותו[36], אף על פי שהיה קטן בן יומו[37] וחי אחרי אמו שעה אחת בלבד.

ולדעתי אדרבא איסור גמור הוא כדאיתא ערכין דף ז' ... אבל יהא בלע המות לנצח אני כותב להלכה ברורה לבטל המנהג ולנהוג כנ"ל. בית מאיר שסד ד

[32] ע' פתחי תשובה יו"ד סי' שס"ד סק"ה בשם כמה פוסקים, שו"ת השיב משה סי' י"ג, שו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' קל"ד, שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ט, ועיין ערוה"ש של סעי' ח' שהביא המנהג להוציאו וכתב שלא ידע מקורו, ובשד"ח מע' אבילות סי' קמ"א בהרחבה, וראה גם בגשר החיים סי' כ"ז פ"ז אות ב' ובארחות רבינו ח"ד עמ' ק"ט.

[33] שו"ע ונו"כ רעו ה

[34] וכן הבת יורשת כן.

[35] שו"ע ונו"כ שם

[36] דהיינו נוחל בנכסי האם ומנחיל לאחים מן האב כסדר ירושה הרגיל ממשפחת אביו, כאילו היו נכסים שלו ממש, ואם אין לו אב ולא אחים חוזרת הירושה לאבי אביו, וכדלעיל, ובאופן זה יוצא שהנחלה עוברת ממשפחת האם למשפחת האב.

[37] הרמב"ם (פ"א מנחלות ה' יג) כתב אפילו היה קטן בן יומו ולא כלו לו חדשיו, הואיל וחיה אחר אמו שעה אחת ומת, ה"ז נוחל את אמו ומנחיל הנחלה ליורשיו ממשפחת אביו, ע"כ, ועי' השגת הראב"ד, והמ"מ (שם) מפקפק בדברי הרמב"ם, ועכ"פ במקום שאין חזקה שכלו לו חדשיו, כגון דידעינן בודאי שלא כלו, שאינו נוחל ומנחיל. ועוד הקשה שהרי באותה משנה אמרו וההורגו חייב, ואילו הרמב"ם (בפ"ה מה' רוצח) כתב שאם לא כלו חדשיו ההורגו פטור, שעד ל' יום יש לו דין נפל, ועי' בלח"מ (שם). ומסיק דלהרמב"ם יש ג' אופנים שמוציאים מכלל נפל מן התורה, והיינו נודע שכלו חדשיו, או ששהה ל' יום, או שנגמרו סימניו, אלא שחכמים החמירו בכמה דברים, ולגבי ירושה איירי שנגמרו סימניו והעמידו על דין תורה, אבל אה"נ אם לא נגמרו סימניו ולא כלו חדשיו באמת אינו נוחל ומנחיל, והאריך המ"מ ליישב שיטת הרמב"ם בכל מקום שדנו בדין נפל, עיין שם. ועי' שו"ת חת"ס (אהע"ז ח"ב סימן קסא) ושו"ת כת"ס (חו"מ סימן מא) מ"ש בביאור דברי המ"מ,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

מת[38] הבן קודם שמתה האם, אינו יורש בקבר להנחיל לאחיו[39] מן האב[40], אלא יורשי האם יורשים אותה, וכן אם היה עובר במעי אמו כשמתה אמו אינו יורש[41] להנחיל לאחים מן האב[42].

ועי' באבן האזל (בה' נחלות שם) ובאור שמח (שם). והראב"ד ג"כ משיג על הרמב"ם וסובר דדוקא בכלו לו חדשיו נוחל ומנחיל, ובשו"ת לחם רב (סימן קפח) כתב שגם הטור שסתם דבריו ע"כ לא ס"ל כהרמב"ם, שלדברי המ"מ סברתו דנגמרו סימניו מוציא מכלל נפל מן התורה, ואילו באהע"ז (סימן קנו) ס"ל דלא מהני רק אם שהה ל' יום, ומסיק הלח"ר שדעת הרמב"ם הוא דעת יחידי ואפילו קים לי אין כאן.
ובקצה"ח (סק"א) הוכיח מדברי התוס' (ב"ב דף קמב ע"א ד"ה בן יום אחד) שכתבו דבאמת עובר נמי זוכה בירושה, והא דמשמע מברייתא דגר שבעודו עובר אינו זוכה, היינו משום דחיישינן שמא כבר מת במעי אמו, ולפי"ז אם הפילה חי, אף על פי שמת מיד זוכה בירושה, ומשמע דגם נפל בר ירושה, ולכן תמה למה לא יוכל לטעון קים לי כיון שגם התוס' ס"ל כהרמב"ם. והביא דעת הרמב"ן והרשב"א והנ"י והמ"מ והכ"מ דס"ל דנפל לאו בר ירושה, ומפרשים הך ברייתא דגר דמשמע דגם במעוברת שהפילה אי אפשר להחזיק בנכסיו, משום דאיירי ביצא הפדחת ואח"כ הפילה, דודאי היה חי בשעת חזקה, ואף על פי שהפילה לבסוף אמרינן דרוב נשים יולדות ולד חי, והא דהפילה משום איזו סיבה שבאה אח"כ גרם לה להפיל, עיין שם. והטושו"ע לא הביאו דברי הרמב"ם דאפילו לא כלו חדשיו, אלא כתבו שאפילו חי שעה אחת, וכתב הלח"מ דס"ל כהראב"ד דדוקא בכלו חדשיו, וגם בבאה"ג כתב כן, אלא שתמה על המחבר שסתם דבריו.

[38] שו"ע ונו"כ שם

[39] בכנה"ג (הגה"ט אות יז) כתב בשם הר"י בן אליקים שהבת יורשת את אמה להנחיל לאביה, ואין בזה משום הסבת נחלה, אבל הרשב"א חולק בזה, ונראה שלא נחלקו אלא באב, אבל אם הניח בנים לכו"ע יורש בקבר להנחיל לבניו, שהרי אין כאן הסבת נחלה, ועי' פת"ש (סק"ד) שיש לפעמים נ"מ בירושה מן האב אם יורש בקבר להנחיל,

[40] דאע"פ שמצינו ירושה בקבר, כגון לבני בנים ולאחים, כפי שנתבאר לעיל שבאים מכח אביהם שמת, ואפ"ה יורשים מכח מורישם שכבר מת, בהא לא אמרינן כן. ונראה הטעם שגם אחים מן האב אינם יורשים אלא מכח ירושה בקבר של האב דהיינו שהירושה חוזרת אל האב וממנו לבניו שהם אחי המת, ואפשר דב' פעמים ירושה בקבר לא אמרינן. פתחי חושן חלק ט פרק א הערה כג

[41] בטור (סימן רי) הביא מחלוקת הראשונים אם עובר הוא בר ירושה או לא, עיין שם, והקשה ב"י (שם) למאי נ"מ, דאם לגבי ירושת האם הרי אינו יורש להנחיל לאחיו מן האב, ואם לגבי ירושת האב, הרי ממ"נ שאר האחים יורשים חלקו, אם מכח האב ואם מכח העובר, ותירץ דהוי ספק דילמא האם מתה קודם ואז יורשים אחיו מן האב, והוי ספק והממע"ה, ובנה"מ (סימן רי) תמה שהרי אמרו בנפל הבית עליו ועל אמו שהנכסים בחזקת יורשי האם, ובעיקר קושיתו כתב הנה"מ דיש נ"מ שאם העובר בר ירושה אין שאר היורשים זוכים עד אחר מיתת העובר, ואם קידש אשה בחלק העובר קודם מיתתו אינה מקודשת, משא"כ אם עובר לאו בר ירושה, מיד כשמת האב יורשים שאר האחים גם חלקו של עובר, ואפילו מת העובר אח"כ מקודשת למפרע, עיין שם ועי' אבן האזל (פ"ב מה' זכיה הי"ח) ומרחשת (ח"ב סימן לה) ובחידושי הגר"ח (פ"ז מה' אישות הט"ז ופ"ח מה' תרומות ה"ד) ובדברי חיים (דיני מתנה סימן טו, ובדיני נחלות סימן ו).

[42] רמ"א שם משום שכשמתה מעוברת, לעולם העובר מת קודם האם ודעת התוס' דלאו כללא הוא, שאם נהרגה בידי אדם, או אפילו מתה מעצמה, אם כבר נעקר העובר לצאת אפשר שהיא מתה תחלה, וממילא דינו כחי, ופשוט דהיינו באופנים שבן יום אחד חשוב כחי ותמה בנה"מ (סק"ג) למה השמיטו המחבר והרמ"א חילוקים אלה, וכתב להסביר דברי התוס' שאם האם מתה מיתת עצמה, ברור לנו שהיא מתה תחלה, אבל אם נהרגה או נעקר לצאת, יתכן שהוא מת תחלה, וממילא אינו אלא ספק. ולדידן דקיי"ל בסימן רפ (סעיף י) גבי נפל הבית עליו ועל אמו שהנכסים בחזקת יורשי האם, ה"נ אינו נוחל ומנחיל, אפילו נהרגה, ודברי התוס'

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ז. מידי דהוי אזנב הלטאה דמפרכסת

כבר התבאר במסכת חולין דף כ. שהשרץ אינו מטמא[43] עד שימות, הותזו ראשיהן אף על פי שעדיין הראש מעורה בעור הגוף אף על פי שהן מפרכסין כזנב הלטאה מטמאין.

ח. האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעים את כריסה ומוציאין את הוולד ... להביא סכין דרך רשות הרבים

היושבת[44] על המשבר ומתה, מביאין סכין בשבת אפי'[45] דרך רה"ר וקורעין בטנה ומוציאין הולד שמא ימצא חי, דאע"ג שלא הי' בחזקת חי אפ"ה ספק פק"נ שלו דוחה שבת[46].

ועכשיו אין נוהגין[47] כן אפי' בחול משום דאין בקיאין במיתת האם כ"כ בקרוב ושמא רק נתעלפה ואם יחתכוה ימיתוה וצריך להמתין, ואדהכי מיית הולד.

אתיא לתירוץ שני בגמרא דנוחל ומנחיל היינו שממעט בחלק בכורה, כמבואר בסימן רעז (סעיף ה), שאפילו הוא ספק ממעט, כדין כל ספק בכור שאינו נוטל פי שנים, כמבואר בסימן רעז (סעיף יא), עיין שם.

[43] רמב"ם הלכות שאר אבות הטומאה פרק ד הלכה יד

[44] שו"ע ונו"ע או"ח של ה

[45] דבלא הבאת סכין אין רבותא דליכא חלול שבת כלל בקריעת בטן מתה דמחתך בשר בעלמא הוא וליכא משום חבורה. מ"ב יז, שהטעם לחיוב על חבלה הוא משום נטילת נשמה שבאותו מקום, כי הדם הוא הנפש, ולכן במת שכבר אין לו נפש אין חיוב חבלה. אולם בבאור הלכה סימן שטז סעיף ח (ד"ה והחובל) הביא את דעת הרמב"ם (פ"ח שבת ה"ז) שחובל חייב משום מפרק שהוא תולדת דש, והביא מהפמ"ג שלפי זה אף החובל במת חייב. וצ"ע מדברי הגמרא בערכין (ז ע"ב) שהביא המשנ"ב כאן. ועיין עוד בשבת (קלו א) שבנפל אין משום חובל. ועיין במגילת ספר (סי' כה אות ט) ובשערי שבת (סי' נ) מה שכתו בזה. אך יש אומרים שגם להרמב"ם אין חבלה במת [עיין אבני נזר (או"ח סי' נז אותיות ו – ח), ישועות מלכו (שבת פ"ח ה"ז) וקהלות יעקב (שבת סי' לח)].

[46] וי"א דוקא ביושבת על המשבר דכבר נעקר הולד דאז יש להסתפק שמא חי הוא אבל קודם זה כשמתה אין מחללין את השבת משום דודאי כבר מת וי"א שאין חילוק [עמג"א סק"י שני הדיעות] אמנם לדינא לדידן אין נפקא מינה בזה לפי שאף בחול אין אנו עושין כן. כשאין מכשירים וכשיש מכשירים עושין בכל אופן. עיין ערוה"ש ח

[47] מ"ב יט ועיין שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' קעד ענף ב. ביאר, שאף שאנו בקיאים בהיכר הפסק הנשימה בחוטמו המבואר בשו"ע לעיל סי' שכט ס"ד. איננו סומכים על אותה בדיקה אלא כשהיא נעשית במשך זמן,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

אולם בזמננו שאפשר[48] לוודא על ידי מכשירים שמתה בודאי, מותר לחתוך את בטנה כדי להוציא את הולד.

אם לפי בדיקות[49] מכשירים הרפואיים עדיין יש חיות ודופק לעובר, ויש סיכוי להציל חייו על ידי אינקובטור וכדומה, יש לחלל שבת על מנת להוציאו ולהצילו.

ואם אין לעובר חיות ומת ביחד עם אמו, אין להוציאו מרחם האם, וכבר התבאר שאף בימות החול אין להוציאו[50].

דף ז:

ט. מאי עביד מחתך בבשר הוא

אף שמבואר בגמרא שאין איסור קריעת בטן האשה, ואף לא משום מחתך, מכל מקום המחתך בבשר המת בשביל ללמוד את מלאכת הרפואה חייב חטאת[51]. כיון שמקפיד בחיתוכו על המידה הנצרכת לו ללימודו, וחייב.

י. מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק כנעני ספק ישראל מפקחין עליו את הגל

כבר התבאר במסכת יומא דף פג. שאם נפלה[52] מפולת וקיים חשש כלשהו שבני אדם לכודים תחתיה, מחללין את השבת כדי להצילם, גם כשקיים ספק אם עודם בחיים, או אם הם יהודים.

ואילו כאן לשם הצלת הולד צריכים אנו לקבוע את מיתת האם בתוך זמן מועט, ובזה איננו בקיאים. ועיין בהגהות רעק"א (סק"ג) הביא בשם שו"ת שבות יעקב שגם לדעת הרמ"א, שאם התיזו את ראשה של האשה בסייף ואנו בטוחים שמתה, קורעים את בטנה בשביל להציל את הולד.

[48] עיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' כז וח"ח פט) שהביא כן גם בשם הגרא"ז מלצר, ובתורת היולדת (פ"ס הערה ט) הביא כן בשם הגריש"א, ועיין קובץ תשובות (ח"ג סי' קסא).

[49] שו"ת ציץ"א ח"י סי' כ"ה פרק ד' בשם ס' כורת הברית (הכא סקט"ו) שגם הרמ"א לא נתכוין לחלוק על המחבר, ומשו"ז לא כתב ויש אומרים שאסור וכו', ואינו אלא לפי הענין,

[50] ע' פתחי תשובה יו"ד סי' שס"ד סק"ה בשם כמה פוסקים, שו"ת השיב משה סי' י"ג, שו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' קל"ד, שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קנ"ט, ערוה"ש סעי' ח', ובשד"ח מע' אבילות סי' קמ"א בהרחבה, וראה גם בנשר החיים סי' כ"ז פ"ז אות ב' ובארחות רבינו ח"ד עמ' ק"ט.

[51] עיין בשאילת יעב"ץ ח"א סי' מא.

[52] שו"ע ונו"כ שכט ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

וחייב אדם לעשות הכל כדי להציל נפש מישראל, ואף מותר לחלל את השבת לשם כך, ואפילו מצוה לעשות כן בכל מקרה שקיים פיקוח נפש[53] או ספק פיקוח – נפש[54]. וכל הזריז וממהר לחלל את השבת במקרה כזה הרי זה משובח[55].

ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה ולכל מקרה אחר של פיקוח נפש, שנאמר: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", ולא שימות בהם. הא למדת, שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום בעולם, ואלו האפיקורסים שאומרים, שזה חילול שבת ואסור, עליהן הכתוב אומר: "וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם".

והמחלל שבת על חולה שיש בו סכנה להצלתו, אין זה קרוי חילול, אלא אדרבא, זה קרוי שמירת שבת[56].

חולה שלפי[57] דעת רופא נשקפת סכנה לחייו, או אפילו רק חשש סכנה, וגם חולה שאין מחלתו מסוכנת לפי שעה, אך יש לחשוש שתגבר ותסכן את חייו אם לא יינתן לו הטיפול הראוי בו ביום, הרי הוא בכלל חולה שיש בו סכנה שמחללין עליו את השבת.

---

[53] סי' שכח סע' ב, וראה לעיל פכ"ה הערה טו לגבי שלוחי מצוה כשרוב פעמים אין סכנה, בשם הגר"א וסרמן זצ"ל; ומחללין את השבת אף למי שעושה עבירות לתיאבון – סי' שכט במ"ב ס"ק ט, שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' קמ – קמג, או"ש פ"ב מה' שבת הי"ח, שו"ת מהרש"ג ח"א סי' נג, חזו"א יו"ד סי' ב ס"ק כח ושו"ת חלקת יעקב ח"א סי' מה, וע"ע סי' שכח בפמ"ג מ"ז ס"ק ו

[54] סי' שכח סע' ה ובמ"ב ס"ק יז, סי' שכט סע' ג; ומה נקרא ספק סכנה, עיין יומא פה א תוד"ה ולפקח, וחי בהם ולא שימות בהם, שלא יוכל לבוא בשום ענין לידי מיתת ישראל, ועיין חזו"א אהלות סי' כב ס"ק לב ד"ה בפ"ת, דלא מיקרי ספק פקו"נ בדברים העתידים, שבהווה אין להם כל זכר... והלכך אין דנים בשביל עתידות רחוקות, עכ"ל, וכ"ה בקובץ אגרות החזו"א ח"א סי' רב, ועיין שו"ת רע"א סי' ס ד"ה ולענ"ד. ועיין ספר שבט מיהודה ח"א בהערות נוספות לפרק ח – ט – י, וכ"ה ב"נעם" ח"ה, דלא נקרא ספק אא"כ סיבת הסכנה כבר ישנה לפנינו, אבל היכי שהסכנה עדיין איננה, אלא שהיא יכולה להתפתח אח"כ, אין זה בגדר פקו"נ, עכ"ל. ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל די"ל דהיכי שהרודף (המחלה) כבר נמצא בגוף האדם, הר"ז בכלל פקו"נ, אולם לא מיקרי רודף אא"כ מצבו של החולה הולך ורע, משא"כ אם אין שינוי, כי אז נעשה כאילו פסקה הרדיפה לאותה השבת, ואסור לחלל שבת, אם יודעים ברור שאפשר לדחות את הטיפול למחר בלי שום נזק, עכ"ד. שש"כ לב הע' ב

[55] סי' שכח סע' ב, וע"ש במ"ב ס"ק ו, דהמתחסד וירא לחלל שבת כי אם עפ"י מורה הוראה, הרי הוא שופך דמים, שבעוד שהוא הולך לשאול, יחלש החולה יותר ויוכל להסתכן

[56] אור החיים עה"ת שמות לא יג, וראה להלן הערה קל, ועיין סי' שלד במ"ב סוס"ק עח, דמי שנוהג להתענות מחמת תשובה על שחילל שבת לצורך חולה שיב"ס הוא הוללות וסכלות

[57] שמירת שבת כהלכתה פרק לב אות ח – יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי

מסכת ערכין

גם חולה אשר לפי הרגשתו שלו נשקפת סכנה לחייו בגין מחלתו, הרי הוא בגדר חולה שיש בו סכנה ומחללין עליו את השבת, אפילו אם דעת הרופא אינה זהה עם זו של החולה. וכדרך שנאמר לגבי אכילה יום הכפורים.

במקום שאין רופא, סומכים על כל מי שמתמצא קצת ואומר, שמכיר מחלה זו וכי יש בה משום סכנה או חשש סכנה, או שהיא עלולה להתפתח למחלה מסוכנת, והוא שיהיה חרד לדבר ה׳ והשבת קדושה לו, וסומכים אפילו על גוי כשניכר מתוך דבריו שהוא מדבר בכנות.

במקרים הבאים יש לנהוג בחולה כדין חולה שיש בו סכנה, גם קודם שנקבע הדבר על – ידי הרופא

(א) חום גבוה באופן ניכר עם הרגשה רעה וטרם נקבעה סיבת החום.

(ב) חום אפילו לא גבוה אצל תינוקות וזקנים, וכן אם הוא נובע ממחלה בריאות או באבר פנימי אחר ואנשים רגילים לחשוש בכגון זה קצת לסכנה.

(ג) כאב פנימי חזק שסיבתו אינה ידועה, והוא מעורר חשש למחלה רצינית. וכן פצע שבפנים הגוף, דהיינו מן השיניים ולפנים, שטף – דם פנימי.

(ד) שטף – דם עורקי או ורידי (להבדיל מדליפה ורידית איטית שנפסקה לאחר לחץ של כמה דקות במקום הפצע).

(ה) שבר פתוח או שבר עם תזוזה של קצות שברי העצם בעצמות הארוכות, ואפילו חשש לכזה, וכל שכן שבר בגולגולת או בעמוד השדרה או כל שבר אחר בפנים הגוף.

(ו) פצע עמוק או חתך עמוק שנגרם על ידי סכין או כלי ברזל אחר מכה חזקה מברזל או מחפץ כבד כגון אבן חתך שעלול להזדהם; פצע שזוהם על ידי אדמה או על ידי כל דבר אחר המזהם, וכל מכה אשר יכולה להביא לידי סכנה, אם לא יטפלו בה כראוי.

(ז) מכה על גב היד או על גב הרגל, כשיש חשש לפגיעה בכלי הדם.

(ח) פצע מזוהם שגורם לנפיחות, או שגרם לדלקת בבלוטות – הלימפה מאחורי האוזן, בבית השחי, במפשעה או בצואר, וכן פצע שנמשך ממנו קו אדום ויש חשש לזיהום.

(ט) מחלה באחד מאברי הגוף, אם יש לחוש שעלולה להתפתח סכנה לכל הגוף, כגון חטט (פורונקל) גדול, או אפילו קטן אם הוא בפנים מן השפתיים ולמעלה, וגם יש חום.

(י) מכת חום או מכת שמש, או כוויות חמורות שנגרמו מן השמש, ממים רותחים או מאש, וכן כוויה מחומר כימי, וגם כוויה אצל תינוקות וזקנים, ואף אצל כל אדם במקומות רגישים בגוף כמו בפנים, בכף היד או בפרקים.

(יא) עקיצת חרקים למי שסובל מרגישות לסוג עקיצה זו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

(יב) נשיכת בעלי חיים שקיים חשש שהיא מסוכנת. כמו שיבואר להלן עמוד ב

(יג) הרעלה (כגון על די שתיית נפט או דטרגנטים למיניהם, או על ידי בליעת פרי מורעל, צמח ארסי, כדורי נפתלין, כדורים מכל סוג שהוא בכמות גדולה, וכן אם אכלו תרופות בכמות לא ידועה ונגרמה הרעלה, או שאכלו רעל עכברים), וכן בליעת מחט ובליעת כל גוף חד אחר.

(יד) איבוד הכרה, הלם או חשש להלם, כגון בשל נפילת משא כבד על אדם או מפאת כאב חזק ביותר, או בשל אסון כבד או פיגוע, או מחמת מכת חשמל.

(טו) קוצר נשימה פתאומי, וכן אובדן ראיה פתאומי או שיתוק פתאומי.

(טז) אירוע מוחי או התקף לב אפילו קטן ביותר, ואפילו לזמן קצר, וכן כאבים או מיחושים בחזה היכולים להיות סימנים להתקף לב.

(יז) חום נמוך בצורה קיצונית מהרגיל אצל אדם לפי טבע גופו.

אדם בריא אשר יש חשש, שיחלה במחלה מדבקת שעלולה לסכן את חייו, מותר לחלל את השבת בנסיון למנוע אותה.

ולכן מותר להעביר במכונית לבית החולים מי שחלה במחלה מדבקת ואי – אפשר להחזיקו בבית במקום מבודד עד לאחר צאת השבת, אף אם הוא עצמו כבר יצא מכלל סכנה, אלא שקיים חשש שהוא ידביק את בני ביתו, ויתכן שהם יבואו לידי סכנה (כשאין אפשרות להוציא את בני הבית הבריאים מהבית). ומותר לעשות כן גם כאשר כלל לא בטוח, שהמעשה אמנם יעזור למנוע את הסכנה.

יא. באומרת תנו שערי לבתי ... בפאה נכרית טעמא דאמרה תנו הא לא אמרה תנו גופה הוא ומיתסר ... שנויי המת אסור בהנאה

נוי המת[58] המחוברים בגופו כגון פאה נכרית וכיוצא בה, אסורים כמו המת עצמו, והוא שהם קשורים בשערות גופו, אבל אינם קשורים מותרים, וי"א שאפי' קלועים בתוכם ואינם קשורים אסורים אלא כשאינן קשורין בה כלל[59]

---

[58] שו"ע ונו"כ שמט ב

[59] דהיינו דתלי בסיכתא. ש"ך שם כג כדעת הב"ח.

מותרים, ולכן מותר ליטול טבעות שבידם של מתים וכיוצא בזה שהרי לא מגופה הוא[60].

ובמחוברים נמי לא אמרן דאסורים אלא בסתם, אבל צוה שיתנו נויי גופו המחוברים בו לבנו או לבתו או לצורך דבר אחר הוו כאינם מחוברים ומותרין,

וכבר התבאר שלהלכה שיער המת אסור בנהאה אפילו צוה שיתנוהו.

הדרן עלך הכל מעריכין

פרק שני

א. אין נערכין פחות מסלע ולא יתר על חמשים סלע

כבר התבאר עליל דף ד: שאם היה עני ואין ידו משגת ליתן ערכו הקצוב בתורה נותן כל הנמצא בידו אפילו סלע אחד ונפטר.

ומנין שהוא[61] נותן אפילו סלע אחד אם אין לו אלא סלע אחד שנאמר ויקרא כז פסוק כה) וְכָל עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ הא למדת שאין בערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים שהרי (שם פסוק ג) עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וגו' חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל, ולא הוזכר בתורה ערך גדול מכך.

---

[60] דלאו מעין גופה הוא, אפילו קשורים בה או קלועים בשעת מיתה. אמרי ברוך שם פ"ת ד, אך עי' בתשו' פנים מאירות ח"ג סי' ל"ג)בא' שמת והיה בתוך פיו שן תותבת מאיזה עצם נבילה נשאל הדבר אם ליקח מפיו או לקבור עמו ורצה חכם אחד לומר שיקחו מתוך פיו ולשרפו כמו נויי המת ולא יקבר עמו מכמה טעמים. והוא ז"ל דחה דבריו וכתב שא"צ לשרפו רק יניחו כמות שהוא לקבור עמו ע"ש. פ"ת ג

[61] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ג הלכה ב ג

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ב. כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע

הרי שלא[62] נמצא בידו אפילו סלע אין לוקחין ממנו פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב ואם מצאה ידו והעשיר יתן ערך שלם הקצוב בתורה.

ג. היו בידיו חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה יצא ידי שתיהן

האומר ערכי[63] עלי וחזר ואמר ערכי עלי והיו בידו עשר סלעים ונתן תשע לשניה וסלע לראשונה יצא ידי שתיהן, שהערכין לאו כחובות הן[64], שאע"פ שכל מה שבידו משועבד לראשונה, הקדש מאוחר שגבה גבה, והתשע משועבד לגבית השניה ולראושנה אין ידו משגת אלא סלע.

אבל אם נתן תשע לראשונה ואחת לשניה ידי שניה יצא, שהרי כשנתן הסלע לא נשאר בידו כלום והרי אין ידו משגת, ידי ראשונה לא יצא, שהרי כל מה שהיה בידו משועבד לראשונה כשנתן התשע נשאר לו סלע והרי לא נתן כל מה שידו משגת, לפיכך ישאר עליו שאר ערך ראשון עד שיעשיר וישלים.

---

[62] רמב"ם שם הלכה ד

[63] רמב"ם שם הלכה יא

[64] תימה דהא סלעים מטלטלין הם והא קי"ל דאפילו בשאר חובות בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין וכמו שכתב רבינו ז"ל בפ"ב מהלכות מלוה ולוה מיהו לזה י"ל דסלעים דנקט לאו דוקא אלא דאיירי בקרקע שהוא שוה עשר סלעים וא"כ בבעל חוב מה שגבה לא גבה לכך הודיענו דהקדש שאני. אבל מ"מ קשה דבריש פ"ב דערכין לא אמרי' הכי דהכי אמרי' התם וכן ארבע לשניה ואחת לראשונה יצא ידי שתיהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה משמע דהשוה הקדש לבעל חוב ואי איירי גמ' במטלטלין שפיר קאמר אליבא דהלכתא דקי"ל דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין אבל אי איירי בקרקעות וכדמשמע מדברי רבינו ז"ל א"כ רב אדא סבר כמ"ד בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולכך קאמר דיצא ידי שתיהן אבל לרבינו ז"ל דפסק בפ"כ מהלכות מלוה ולוה דבע"ח מאוחר שקדם וגבה בקרקעות מה שגבה לא גבה ליתיה להאי דינא כפי הנראה מסוגית הגמרא דאין חילוק בין הקדש לבעל חוב ורבינו ז"ל שחילק ביניהם לא ידעתי מנין לו ואולי גירסא אחרת היתה לו שם בגמרא דקאמר מאי טעמא הקדש מאוחר מה שגבה גבה. לח"מ שם. לענ"ד ה"ק רבנו שהערכין אינן כחובות דבחוב אף על גב דקי"ל בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבוי מ"מ ודאי דלא נפטר הלוה מבע"ח הראשון וכשיעשיר צריך לשלם לו משא"כ בערכין כיון שנתן ארבעה לשנייה ומה שגבה גבה נדון בהשג יד לראשונה וא"צ להשלים לו כשהעשיר אף על גב שהכל משועבד לראשונה ונפטר מהראשונה כשיעשיר דפקע השעבוד במה שקדם ונתן לשנייה והבן זה. מרכה"מ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ד. ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה

להלכה קיי"ל כמו שכבר התבאר במסכת קידושין דף יג: וב"ק דף לד. שדבר תורה אחד[65] מלוה בשטר ואחד מלוה על פה גובה מנכסים משועבדים דקיי"ל שיעבודא דאורייתא, כלומר מיד שמלוה המלוה מעות לחבירו, משועבדים כל נכסיו למלוה מן התורה בעד הלואה זו[66], דכתיב (דברים כד פסוק יא) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בּוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה ונושה בין בשטר בין בעל פה משמע[67],

אבל חז"ל תקנו דמלוה על פה לא יגבה ממשועבדים אלא מבני חורי[68].

---

[65] שו"ע ונו"כ חו"מ לט א וקיא א

[66] וב"ש"ך סק"ב כתב בשם הב"י שמעיקר הדין שעבודא דאורייתא (והיינו שמדאורייתא נשתעבדו נכסיו לפרוע מהם אף ממשועבדים), אלא שחכמים תיקנו שלא לגבות במלוה ע"פ ממשועבדים, משום פסידא דלקוחות, והש"ך האריך לדון אם אמרינן שעבודא דאורייתא או לא, ודן שם בדין מלוה הכתובה בתורה (והיינו חוב שנתחייב לו שלא בתורת הלואה אלא שמדין התורה חייב לתת לו) אם דינו כמלוה ע"פ או כמלוה בשטר (ולהלכה קיי"ל דלאו כמלוה בשטר הוא, עי' ש"ך יו"ד סימן שה ס"ק כא, וכתב בשער משפט סימן ע סק"א בשם הרמ"ע דהיינו שלא לגבות ממשעבדי, אבל לענין טענת פרעתי אינו נאמן במלוה הכתובה בתורה, דהוי עכ"פ כמעשה ב"ד שאינו יכול לטעון פרעתי), וכן אם גובה מעבדים, ובעיקר פלוגתא דשעבודא דאורייתא האריכו האחרונים, בש"ך שם סיים ומכל מקום אין אני סומך על ראיותי והכרעתי כי אין תלמיד כמוני מכריע בין ההרים הגדולים, רק שלפע"ד דין זה אי שעבודא דאורייתא או לא, עכ"פ הוי ספיקא דדינא ובאורים שם כתב עיין בתומים שהעליתי דהעיקר כדברי האומרים שיעבודא דאורייתא בכל דבר, ואין לומר קים ליה כמ"ד שיעבודא לאו תורה, ע"ש שהארכתי. מיהו במטלטלין ומכל שכן בעבדים דיכול להבריחן, ועבדים גם כן לשחררן, שיעבודא לאו דאורייתא, ע"ש. ועיין בתשובת משכנות יעקב סי' (ט"ז) [כ"א] שהאריך הרבה בזה, ומסיים, מכל הלין ראיות נראה שהעיקר כדעת הסוברים שעבודא דאורייתא, ע"ש ואין כאן מקומו כיון שאינו נוגע כל כך לדינא, כמ"ש הנה"מ סק"ב.

[67] ואמרה תורה יוציא אליך את העבוט שמע מינה שכל מטלטליו משועבדים לו, והוא הדין מקרקעות, דכל שכן הוא שדרך המלוין לסמוך עליהן יותר.

[68] ומה טעם אמרו דמלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים, משום פסידא דלקוחות שלא ידעו שזה המוכר חייב כלום, ואם היו יודעים לא היו קונים מיראתם שמא יטרפו מהם, אבל כשהיא מלוה בשטר כיון דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי לקלא ולקוחות אפסידו אנפשייהו, כיון שידעו שזה היה חייב והם הלכו וקנו ממנו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ואיזהו הם משועבדים[69], כגון שמכר הלוה קרקעותיו לאחרים אחר שלוה מזה[70], או שנתנם במתנה[71], ונכסים בני חורין הם נכסי הלוה וקרקעותיו שלא מכרם.

ואיזה נקרא מלוה על פה, המלוה את חבירו בעדים ולא נתן לו שטר או שהודה לו בפני עדים שחייב לו, זהו נקרא מלוה על פה, ואינו גובה מהמשועבדים אלא מבני חורין.

לפיכך מדינא מי שיש עליו בעלי חובות הרבה כל מי שקדם זמן קנין של שטרו הוא קודם לגבות בין בקרקע בין במטלטלין, דמיד שהלוה לו נשתעבדו כל נכסי הלוה למלוה ואפילו מטלטלין[72].

אולם למעשה יש חילוק בין שעבוד קרקעות לשיעבוד מטלטלים[73]:

בשיעבוד קרקעות[74] אם קדם המאוחר בזמן ההלואה וגבה קרקע אפילו הגבוה לו בי"ד בפני המוקדם ושתק, אין זה מחילה על שיעבודו שסמך על שטרו וכל זמן שירצה חוזר ומוציא מידו, לפיכך כשבא המאוחר לגבות מגבין לו, ואין הראשון יכול לעכב שאין מזיק לו גבייתו של זה, שכשיבא זמנו לגבות יבא ויטרוף ממנו,

---

69 לבוש לט א וסמ"ע לט ב

70 ונקראו משועבדים לפי שאף על פי שהם ברשות הקונה הם משועבדים לבעל חוב של המוכר מעת שהלוהו

71 דבענינים הללו נתנו למקבל מתנה דין לוקח, דאילולא שקיבל הנאה ממנו לא היה נותן לו, סמ"ע שם.

72 עיין סמ"ע תומים וקצוה"ח קד א

73 דכיון דמטלטלי משתעבדי, רק מטעם דלא סמך דעתיה עלייהו אין בהם דין קדימה, ומשו"ה אם כתוב בשטר מקרקע ומטלטלי בלא אגב, דחזינן דסמך דעתיה עלייהו והא ראיה דהא גבו מיורשים בכה"ג, משו"ה יש בו ג"כ דין קדימה לענין זה, רק לענין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה דהוי כלוקח, אין המוקדם יכול להוציא ממנו בלא כתיבת אגב. אכן, לפי מה דמוכח בדברי הסמ"ע בסימן ק"ז [סק"ג] דאף שכתב מקרקע ומטלטלי כשלא כתב בחיי ובמותי אינו גובה מיורשין, דגם לענין קדימה לא מהני בלא אגב. ובספר קצוה"ח [סק"ב] כתב, דכל זמן שאין המלוה תובע לית ביה אפילו מצוה לפרוע. והא ודאי ליתא, דודאי אף שהמלוה שוכח ואינו תובע, חייב לפרוע, ולא דמי לנשבע דאינו חייב בלא תבע, דאמדינן לדעתיה שכך היתה כונתו בשעה שנשבע, משא"כ מצות פריעת בעל חוב דרחמנא חייביה לפרוע. נתיה"מ שם א

74 שו"ע ונו"כ קד א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

וכל זה במלוה בשטר, אבל במלוה על פה אם קדם המאוחר וגבה אפילו קרקע מה שגבה גבה, ואין המוקדם יכול להוציא ממנו. אולם לכתחילה מגבים למוקדם בזמן ההלואה[75].

בשעבוד מטלטלים אם היה חייב לשנים ובא אחד מהם שהגיע זמנו לגבות חובו ממעות או ממטלטלים, אף על פי שאין לו כדי לפרוע לשניהם, אין השני שלא הגיע זמנו יכול לעכב מלפרוע לזה, אף על פי שההלואה שלו ניתנה קודם לזו[76].

הגיע זמן פרעון של שניהם, ובאו שניהם לתבוע, אין דין קדימה לבעל חוב המוקדם בהלואה, אלא חולקים ביניהם[77].

ואם רק אחד מהם בא לתבוע, יש אומרים[78] שחייב לפרוע לזה כל החוב, אף על פי שלא יוכל לפרוע לשני כשיבא לתבוע חובו, ויש אומרים[79] שצריך לחלק מה שיש לו כאילו שניהם לפנינו. ויש מי שמחלק[80], שאם כבר תבעו השני, אף על פי שעתה אינו לפנינו צריך לחלק, אבל אם עדיין לא תבעו, נותן הכל לזה שתובעו.

באו[81] כמה בעלי חוב בבת אחת לגבות חובם ואין לו כרגע[82] לפרוע לכולם, יש אומרים שמחלקים הסכום העומד לפרעון לפי מספר הנושים, ואם לפי חלוקה זו יקבל הפחות

---

[75] סמ"ע שם ג

[76] , כיון שחוב השני לא הגיע זמנו, וממילא אינו נחשב כבא לגבות חובו. פתחי חושן חלק א פרק הערה סח

[77] שו"ע ונו"כ קד ג וקיז ד ובסמ"ע שם ס"ק טז, ואפילו עשאם לאחד אפותיקי מפורש, אא"כ שעבד לו מטלטלין אגב קרקע, שדינם כקרקע ויש בהם דין קדימה לבע"ח מוקדם, ועי' אמרי בינה דיני גביית חוב סימן ח. וכתב בשער משפט סימן מ שאם חייב לאחד שהלוהו ולהשני התחייב מבלי שהלוהו, נותנים לזה שהלוהו, ועי' ערך ש"י שם, ובאמרי בינה דיני הלואה סימן טו. ובנחל יצחק סימן עד וסימן קד האריך להוכיח ששניהם שוים. כתב בד"ג כלל יד סימן ז בשם שו"ת הר הכרמל חו"מ סימן מ שאם היה חייב לאחד הלואה בהיתר עיסקא, אינו נוטל חלק בריוח עד שיפרעו לשאר בע"ח הקרן, ואפילו יש לו לשלם לכולם בשוה כסף ולא במזומנים, בעלי הקרן קודמים להפרע במזומנים, והתובע ריוח יפרע ממטלטלים או מקרקע, עיין שם.

[78] קצה"ח סימן קד סק"ב בשם הב"י, ולא חילקו הפוסקים בין קדם חובו של זה או לא, ועי' סמ"ע שהעלה להלכה שבמטלטלין אין דין קדימה כלל, ועי' קצה"ח וביאור הגר"א, ובאמרי בינה דיני גביית חוב סימן ח.

[79] קצה"ח שם בשם הב"ח, ושכן הסכים בשו"ת צמח צדק סימן קיח. ועי' אמרי בינה דיני גביית חוב סימן ב. ובערוה"ש משמע שאם בא המוקדם והמאוחר אינו לפנינו, נותנים למוקדם כל חובו, משא"כ כשהמאוחר בא, אין נותנים לו אלא לפי חלקו. ועי' חקרי לב חו"מ סימן סו, ד"ג כלל יד סימן יד, ודוקא כשידוע שיש לו עוד בע"ח, אבל במה שטוען הלוה שחייב עוד לאחרים בע"פ אינו נאמן לחוב לבעל השטר.

[80] בקצה"ח שם מיישב בדרך זו מה שתמה הב"ח על הב"י, וכי מפני שבעל חובו במדינת הים יפסיד חובו, ותירץ הקצה"ח דכיון שפריעת בע"ח מצוה אין המצוה חלה עד שיתבענו, וכיון שזה תובעו ה"ז בגדר אין מעבירין על המצוות מפני מצוה שתבא לאחר מכאן, אבל כשכבר תבעו פעם אחת וכבר חלה גם מצות פריעת חוב השני, אף על פי שעתה אינו לפנינו, מחלקים ביניהם ובזה מודה הב"י, ובנה"מ שם תמה, דודאי אף כששכח מלתבוע מצוה עליו לפרוע.

[81] כתב בערוה"ש שעל הלוה בעצמו לחלק נכסיו לנושיו עפ"י סדר זה, ואף על פי שלא באו כולם חייב לעשות כן, כי מה חטאו אלו שאינם כאן.

[82] פתחי חושן שם הערה עד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

שבהם את חובו או פחות מזה, מחלקים הסכום לחלקים שוים לכל אחד, אבל אם לפי חלוקה זו ישאר עודף מעל סכום החוב המועט, נותנים לפחות שבהם כל חובו וחוזרים ומחלקים השאר לפי מספר הנושים שנשארו, וכן הלאה[83]. לדוגמא, היו ארבעה נושים, לאחד חייב מאה ולשני מאתיים ולשלישי שלש מאות ולרביעי ארבע מאות, והסכום העומד לפרעון הוא ארבע מאות או פחות, נותנים לכל אחד רבע מן הסכום. היה הסכום יותר מארבע מאות, נותנים לראשון מאה שהוא כל חובו, והשאר מחלקים לשאר השלשה בשוה, היה הסכום מעל שבע מאות עד תשע מאות, נותנים לראשון מאה ולשני מאתיים והשאר מחלקים בין השלישי והרביעי בשוה.

ויש אומרים[84] שלעולם מחלקים הסכום העומד לפרעון בין כל הנושים לפי יחס החוב של כל אחד,

קדם אחד מבעלי חובות, בין שהוא מוקדם בהלואתו ובין שהוא מאוחר, בין שזמן פרעונו מוקדם ובין שזמנו מאוחר, בין שגבה מעצמו ובין שנתן לו הלוה, אף על פי שגבה שלא לפי חלוקה דלעיל, אין מוציאין מידו[85]. גבה שטרי חוב שיש ללוה על

---

[83] שו"ע סימן קד סעיף י (ולענין מטלטלין אין דין קדימה לבע"ח מוקדם), ובטעם החלוקה בדרך זו כתב הסמ"ע ס"ק כז שהשעבוד של בעל המאה חל על כל הממון כמו שחל עליו השעבוד של בעל הג' מאות (עי' עוד שם ס"ק כח).

[84] עי' סמ"ע שהביא שיטת הר"ח שגם בבעלי חובות חולקים לפי גודל החובות, ונראה שמה שמקובל כהיום לחלק הסכום העומד לפרעון לפי גודל החובות, יש בו גם ממנהג המדינה, ואין אחד יכול למחות. ובערוה"ש כתב דכיון שדעת ר"ח לחלק לפי גודל החובות יש לפשר ביניהם, וגם מדברי הערך ש"י בשם שו"ת אמרי א"ש משמע שעדיין בספק איך מחלקים, וע"כ יש להכריע בכגון זה לילך אחר מנהג המדינה. ועי' שו"ת שבו"י ח"א סימן קנו. וכתב בד"ג כלל יד סימן לח ובכלל מ סימן ב שבחובות הבאים מחמת עכו"ם ודאי דאזלינן לפי דינא דמלכותא ומחלקין בשוה. ועי' ד"ג כלל לא סימן לו בדין קהל שהלוו מעות לשר ונתייאשו ואח"כ פרע בנו חלק מן החוב, וציין לדברי הרמ"א סימן קסג סעיף ג דכיון שנתייאשו הוי כזוכים מן ההפקר ומחלקים המעות בשוה, ומשמע מדבריו שאילו לא נתייאשו מחלקים לפי גודל הסכום שכל אחד נתן בהלואה לשר. ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן שנט נשאל במי שיש לו שני בע"ח לאחד מאה ולשני מאתיים, ויש לו רק מאה לפרוע, והביא מדברי הברכ"י או"ח סימן רפד בשם הפני משה שאם אחד מבע"ח הוא עני מצוה לפרוע לעני קודם, ומשמע שאם שניהם שוין בעושר או בעוני, שניהם שוים בפרעון, וע"כ יש לחלק לפי המבואר בסימן קד, ובשם שו"ת שם ארי' חו"מ סימן סו כתב שהמנהג בכל בתי דין בזמה"ז לחלק לפי ממון.

[85] שו"ע סימן קד סעיף ג, ואפילו קדם וגבה כל חובו ולא נשאר כלום לשאר בעלי חובות, ואם בא המוקדם ותפס ממנו מוציאין מידו, וכתב בחק"ל חו"מ סימן סז דלאו מטעם מיגו הוא, עיין שם. וכתב הש"ך סק"י שאפילו תפס מעצמו, ומצדד לומר שאפילו תפס בלי שומא זכה, וכן נראה דעת הקצה"ח שם סק"ח. ובערוה"ש כתב בשם או"ת שאם תפס חלק מן החוב, ואח"כ באים לחלוקה משאר נכסיו, אין מנכים לו מה שתפס, ועי' שו"ת השיב משה סימן צ ובמ"ש שם מדין תקנת ד' ארצות בדין בורח (והאריך שם גם בענין דינא דמלכותא), ובדברי גאונים כלל קיא סימן יז, ועי' בדבריו כלל יד סימן לז ולח בדין בע"ח שקדם וגבה מעכו"ם. ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סימן סה כתב שאם הוציא ממנו בערמה לא מיקרי קדם וגבה. ועוד הביא שם בשם מסגרת השלחן סימן קד שיש תקנות ארצות שגם בקדם וגבה, אם הוא תוך י"ב שבועות שגבה, מוציאין ממנו ומחלקים לכל בע"ח כדינו, ואף אם שילם לו הלוה מדעתו דינא הכי. ודוקא כשגבה מעצמו או שהלוה הגבהו לידו, אבל אם שלח הלוה שליח לפרוע למלוה אחד או לכמה מלויים ונתנם השליח למלוה אחר או לאחד מהם, או שתפס האחד מן השליח, כתב הלבוש בסימן פג, והביאו הסמ"ע והש"ך שם סק"ג, שמוציאים מידו ומחלקים כפי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

אחרים אינו נקרא גבה לענין זה, ולכשיגיע זמן פרעון של השטרות יוציאו מיד החייב ויחלקו לפי החלוקה האמורה, אבל אם היה אצלו משכון ותפסו, הרי זה אצלו כגבוי.

שאמר הלוה, משום שכשאמר לשליח לחלק זכה עבור כל אחד לפי דעת הלוה, עיין שם. מיהו דוקא כשאמר לשליח בלשון תן או זכה, אבל אם אמר בלשון פרע להם או הולך, שאינו לשון זכיה, לא זכה השליח עבורם וממילא מועיל תפיסה..

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu